

Піроженко Наталя Вікторівна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
Національний університет «Одеська політехніка»*

Pirozhenko Nataliya

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public Administration and Regional Studies
Odesa National Polytechnic University*

**КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОРЯКІВ
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS THE BASIS OF SOCIAL
PROTECTION OF SEAMEN**

***Анотація.** Стаття присвячена сучасній і недослідженій в українській науці проблематиці корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) як основи соціального захисту моряків. КСВ для морської галузі є інноваційною сферою. КСВ розглядається як нова філософія діяльності суб'єктів морської галузі, котра потребує зміни мислення та нових відносин в межах державно-приватного партнерства, побудованих на добровільності. Дослідження КСВ стосуються в першу чергу добробуту моряків та всіх аспектів соціального захисту. Стаття висвітлює результати огляду науково-прикладних досліджень в зарубіжних державах. Акценти робляться на досягненнях, недоліках та перспективах розвитку. Демонструється роль суб'єктів публічного управління та адміністрування і неурядових акторів в цьому процесі. За останні роки розвиток концепції КСВ в сфері соціального захисту моряків, відповідальності судновласників*

та рекрутингових компаній знайшло відображення в міжнародних документах. Цілі сталого розвитку в морській сфері розглядаються крізь призму запровадження КСВ, який визначається ефективним інструментом їх досягнення при вирішенні завдань соціального захисту моряків.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, соціальний захист моряків, діяльність уряду, публічне управління та адміністрування, державно-приватне партнерство.

Summary. The article is devoted to the modern and unexplored issue of corporate social responsibility (CSR) in Ukrainian science as a basis for social protection of seafarers. CSR for the maritime industry is an innovative field. CSR is considered as a new philosophy of activities of the subjects of the maritime industry, which requires a change of thinking and new relations within the framework of public-private partnership, built on voluntariness. CSR studies primarily concern the welfare of seafarers and all aspects of social protection. The article highlights the results of a review of scientific and applied research in foreign countries. Emphasis is placed on achievements, shortcomings and prospects for development. The role of subjects of public management and administration and non-governmental actors in this process is demonstrated. The development of the CSR concept in the field of social protection of seafarers, responsibility of shipowners and recruiting companies has been reflected in international documents in recent years. The Goals of sustainable development in the maritime sphere are considered through the prism of the implementation of CSR, which is defined as an effective tool for their achievement when solving the tasks of social protection of seafarers.

Key words: corporate social responsibility, social protection of seafarers, government activity, public management and administration, public-private partnership.

Постановка проблеми. Поняття «корпоративна соціальна відповідальність» є широко застосовним у багатьох галузях знань та науки, у тому числі в публічному управлінні та адмініструванні. В сфері судноплавства і забезпечення соціального захисту моряків дана проблематика є новою і отримала свій широкий розвиток в зарубіжній науці і практиці у 2000-х роках. В українській науці і практиці дана проблематика не має поширення. Це пов'язано з низкою причин: відсутністю мережі судноплавних компаній, які б несли соціальну відповідальність за соціальний захист моряків в Україні; реформуванням та реорганізацією суб'єктів публічного управління та адміністрування в судноплавній галузі; відсутністю наукових наробок і досліджень; відсутністю державної політики щодо колективної соціальної відповідальності та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження щодо корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) як основи соціального захисту моряків в галузі публічного управління та адміністрування відсутні. Зарубіжні публікації висвітлюють КСВ з позицій корпоративної та організаційної проблем. Важливими є питання виключності КСВ у різні сектори та країни, включеності у різні види діяльності, узгодженості діяльності організацій і корпорацій із прагненнями громади, урахування потреб різних зацікавлених сторін [1]. Традиційними для досліджень є наступні питання КСВ в сфері соціального захисту моряків: екологічні, правові, соціальні та економічні аспекти КСВ в морській галузі; добровільні аспекти концепції КСВ; підвищення відповідальності і сталості у морській галузі за рахунок регулювання; політики та інституційних аспектів; методів сприяння вдосконаленню управління морськими адміністраціями; роль державних і приватних учасників морської галузі та багато ін. [2].

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення становлення КСВ як основи соціального захисту моряків в зарубіжних державах.

Виклад основного матеріалу. У 2011 році чітко було визначено цілі КСВ в морській сфері, зокрема: зосередженість на добробуті працівників; зосередженість на захисті морського середовища; необхідність дотримання прав людини та етичної торгівлі; залучення зацікавлених сторін; дотримання ділової етики [3]. У 2012 році йдеться про формулювання політики КСВ та запровадження її як саморегулювання. При цьому зазначається, що судноплавство як галузь надзвичайно повільно приймає політику корпоративної соціальної відповідальності. З соціального боку спостерігається той самий тиск низьких витрат на робочу силу, який штовхає будь-яку компанію до глобалізації ланцюжка постачання та доступу до дешевших джерел робочої сили. Екіпажі суден все частіше комплектуються екіпажами з усього світу, які мають різний рівень підготовки з безпеки та управління інцидентами. Важливою проблемою визначається зростання тиску на екіпаж кораблів із недорогою робочою силою, численні проблеми соціального забезпечення, такі як низька оплата, погане медичне обслуговування, «підневільне рабство», внесення до чорних списків, гонорари агентів, залишення, судове переслідування та ін. [4].

У 2013 році проводиться порівняння ситуації з 2004 роком. Дослідницька група DNV опублікувала технічний звіт «Корпоративна соціальна відповідальність у судноплавстві», в якому вказувалося, що КСВ в морському секторі не набуло поширення у порівнянні з іншими галузями економіки [5]. У цьому Звіті надається визначення поняттю «соціально відповідальна судноплавна компанія»: це компанія, яка активно працює над інтеграцією людських, соціальних і екологічних проблем у свої бізнес-операції з метою створення позитивного впливу на суспільство [5]. Це вимагає змін і визначень в правовому полі, а також в переорієнтації освіти та навчання, а саме: уряди та інші регулюючі органи повинні приділяти належну увагу правам моряків у підході до розслідування забруднення моря; роботодавці повинні інституціоналізувати свої програми розвитку

людських ресурсів і навчання та розглядати їх як інвестиції в майбутнє; рівні можливості повинні бути доступні для жінок-моряків, які залишаються невикористаним ресурсом [5].

Цікавими є погляди на КСВ у 2016 році, які до речі залишилися актуальними і по теперішній час і зустрічаються в багатьох публікаціях. Так, зазначається, що КСВ є досить новою філософією для судноплавної галузі. Індустрія судноплавства за своєю природою є найбільш глобалізованою та суворо регульованою галуззю з усіх. Порівняно з наземними галузями промисловості, галузь судноплавства має довгий список зацікавлених сторін у своєму ланцюжку поставок. Це створює багато труднощів для судноплавної галузі, коли вона намагається задовольнити штрафні вимоги всіх зацікавлених сторін. Моряки, як основна зацікавлена сторона та важлива робоча частина судноплавної галузі, наражаються на непотрібні ризики та додаткову роботу заради фінансової вигоди акціонерів [6].

Важливими для розвитку КСВ були щорічні опитування SAFETY4SEA «Опитування CSR500 судноплавства», яке у 2018 році підкреслено численні переваги різних практик КСВ, що пропонують галузевим організаціям, які усвідомлюють свою відповідальність як частина суспільства [7]. Перше опитування було проведено у 2016 році, яке стосувалось встановлення індексу реального прогресу досягнення корпоративної соціальної відповідальності у галузі. Опитування було спрямовано на оцінку відповідності принципам КСВ 500 організацій, які працюють у більш ніж 30 різних країнах. У 2018 році було виявлено незначне зростання залученості до практики КСВ порівняно з результатами 2017 року, зокрема: організації підвищили показники КСВ до 52,1% (51,2% у 2017 році).

У 2022 році колективна соціальна відповідальність розглядається як колективний кодекс поведінки, що є досить новим явищем, яке формує соціальну відповідальність, за допомогою якої галузі та організації

встановлюють свої бізнес-цілі, дотримуючись пристойності закону, етичної практики та міжнародних стандартів. Організації встановлюють високий стандарт для себе, своїх бізнес-операцій і взаємодії з різними зацікавленими сторонами, такими як клієнти, співробітники, громади, навколишнє середовище, постачальники, регулюючі органи, групи інтересів і суспільство в цілому [8]. Важливими аспектами КСВ вважаються: взаємодія між державним та приватними секторами; здоров'я, безпека, добробут працівників; трудові права моряків та ін. [8]. Зазначається, що: уряди повинні: сформулювати та розробити національну морську політику та забезпечити дотримання правил і правил судноплавства та транспорту; ІМО та МОП повинні переконатися, що їхнє бачення безпечної, захищеної та ефективної індустрії міжнародних судноплавних перевезень зміцнить морський потенціал і допоможе досягти цілей сталого розвитку [8].

Попри це, у 2022 році наголошується, що КСВ є новою темою для судноплавства та морської промисловості, а це, у свою чергу, вимагає: зміни мислення; формування політики як на національному, так і на міжнародному рівнях; визначення чітких цілей; співпраці між державним і приватним секторами; підвищення соціальних стандартів [8].

В публікаціях 2023 року зустрічається думка, що просування аспектів виміру соціальної стійкості в суднопластві стосується вивчення ролі корпоративної соціальної відповідальності в підтримці рамок Декларації сталого розвитку моряків. Концепція сталого розвитку назавжди увійшла в судноплавну галузь. 17 цілей сталого розвитку, представлених Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році, спонукали судноплавну галузь через Міжнародну морську організацію вжити завчасних заходів і визнати сильний вплив судноплавства на сталий розвиток. З тих пір, поряд із нормативною базою, галузь зробила ряд побічних кроків для посилення соціальних аспектів сталого розвитку в суднопластві. Все це відбувається в контексті Декларації сталого розвитку моряків, яка була прийнята в квітні

2022 року [9]. В цьому контексті дослідники висвітлюються результати розвідок щодо здатності КСВ задовольнити вимоги Декларації і сприяти судноплавній галузі в досягненні соціальних аспектів сталого розвитку судноплавства. КСВ рекомендується як ефективний добровільний інструмент. Проте, як зазначають дослідники, необхідні подальші ініціативи та реформування нормативно-правової бази для вирішення питань, пов'язаних із сім'ями моряків, які були виділені як життєво важливий елемент Декларації моряків [9].

Окрім наукових досліджень щодо проблем КСВ в сфері соціального захисту моряків, працюючі морські компанії вже запроваджують підходи КСВ. Так, наприклад, KYKLADES MARITIME вагому роль відводить морському персоналу. Компанія визнає: право на безпечне робоче місце, яке відповідає стандартам безпеки; право на справедливі умови праці; право на гідні умови життя та праці на борту; право на охорону здоров'я та соціальні заходи та інші форми соціального захисту. Також Компанія підтверджує свою відданість забезпеченню того, щоб: працевлаштування моряків було безкоштовним; робоче місце надавалось без будь-якої дискримінації; своєчасно виплачувалась заробітна плата та надбавки, за якими вживаються заходи; усі моряки отримували заробітну плату, на яку вони мають право за контрактом; робилось все можливе, щоб звільнити моряків у час, обумовлений трудовим договором, і вживались заходи для досягнення цього; рекрутингові офіси забезпечували приємну атмосферу та ввічливе ставлення до всього морського персоналу; берегові працівники завжди з повагою ставились до всього морського персоналу, і ця повага була взаємною для сприяння гармонії на борту; розглядались будь-які скарги моряків про недотримання цього статуту; існували зобов'язання покращення життя моряків у морі та на березі як постійний пріоритет [10].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема корпоративної соціальної відповідальності є як явищем в науці, так і

процесом в практичній діяльності морських компаній, судновласників та ін. Проводиться певна політика урядів держав щодо розвитку КСВ на основі побудови державно-приватного партнерства в сфері соціального захисту моряків. Попри успішні досягнення та цікаві наукові та практичні нароби спостерігається низка проблем, які потребують розв'язання в зарубіжних державах: правове забезпечення; добровільність в реалізації; системи і механізми участі всіх суб'єктів публічного управління та адміністрування і зацікавлених сторін, основною з яких є моряки та ін. Для української науки і практики дана проблематика є інноваційною. Саме в цьому контексті будуть продовжені наукові розвідки.

Література

1. Dimitropoulos P., Chatzigianni Ef. Corporate Social Responsibility and Governance Stakeholders, Management and Organizational Performance in the European Union. 2022. URL: <https://www.routledge.com/Corporate-Social-Responsibility-and-Governance-Stakeholders-Management/Dimitropoulos-Chatzigianni/p/book/9780367715939> (дата звернення: 07.10.2023).
2. Corporate Social Responsibility in the Maritime Industry. 2018. URL: <https://repository.globethics.net/handle/20.500.12424/4126936> (дата звернення: 07.10.2023).
3. Integrating Corporate Social Responsibility and Maritime Industry. 2011. URL: <https://www.marineinsight.com/know-more/integrating-corporate-social-responsibility-and-maritime-industry/> (дата звернення: 07.10.2023).
4. Corporate social responsibility comes to maritime shipping. 2012. URL: <https://safety4sea.com/corporate-social-responsibility-comes-to-maritime-shipping/> (дата звернення: 07.10.2023).
5. Corporate Social Responsibility - a tool for recruitment and retention of seafarers. 2013. URL: <https://www.nautinst.org/resources-page/corporate->

- social-responsibility---a-tool-for-recruitment-and-retention-of-seafarers.html
(дата звернення: 07.10.2023).
6. Corporate Social Responsibility (CSR) in the Shipping Industry: A Disturbing Mechanism Between Maritime Security Needs and Seafarers' Welfare. 2016. URL:
https://www.researchgate.net/publication/299562726_Corporate_Social_Responsibility_CSR_in_the_Shipping_Industry_A_Disturbing_Mechanism_Between_Maritime_Security_Needs_and_Seafarers'_Welfare (дата звернення: 07.10.2023).
 7. Shipping survey reveals growth in CSR as industry embraces sustainable practices. 2018. URL: <https://safety4sea.com/cm-shipping-survey-reveals-growth-in-csr-as-industry-embraces-sustainable-practices/> (дата звернення: 07.10.2023).
 8. What is social responsibility in shipping? 2022. URL: <https://splash247.com/what-is-social-responsibility-in-shipping/> (дата звернення: 07.10.2023).
 9. Fasoulis I. Advancing aspects of social sustainability dimension in shipping: exploring the role of corporate social responsibility in supporting the Seafarer Human Sustainability Declaration framework. *Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*. 2023. doi: <https://doi.org/10.1080/18366503.2022.2164411> (дата звернення: 07.10.2023).
 10. Corporate & Social Responsibility. 2023. URL: <https://www.kykmar.gr/corporate-social-responsibility/> (дата звернення: 07.10.2023).

References

1. Dimitropoulos, P., & Chatzigianni, Ef. (2022). Corporate Social Responsibility and Governance Stakeholders, Management and Organizational Performance in the European Union. URL:

- <https://www.routledge.com/Corporate-Social-Responsibility-and-Governance-Stakeholders-Management/Dimitropoulos-Chatzigianni/p/book/9780367715939> (date of access: 07.10.2023).
2. Corporate Social Responsibility in the Maritime Industry. (2018). URL: <https://repository.globethics.net/handle/20.500.12424/4126936> (date of access: 07.10.2023).
 3. Integrating Corporate Social Responsibility and Maritime Industry. (2011). URL: <https://www.marineinsight.com/know-more/integrating-corporate-social-responsibility-and-maritime-industry/> (date of access: 07.10.2023).
 4. Corporate social responsibility comes to maritime shipping. (2012). URL: <https://safety4sea.com/corporate-social-responsibility-comes-to-maritime-shipping/> (date of access: 07.10.2023).
 5. Corporate Social Responsibility - a tool for recruitment and retention of seafarers. (2013). URL: <https://www.nautinst.org/resources-page/corporate-social-responsibility---a-tool-for-recruitment-and-retention-of-seafarers.html> (date of access: 07.10.2023).
 6. Corporate Social Responsibility (CSR) in the Shipping Industry: A Disturbing Mechanism Between Maritime Security Needs and Seafarers' Welfare. (2016). URL: https://www.researchgate.net/publication/299562726_Corporate_Social_Responsibility_CSR_in_the_Shipping_Industry_A_Disturbing_Mechanism_Between_Maritime_Security_Needs_and_Seafarers'_Welfare (date of access: 07.10.2023).
 7. Shipping survey reveals growth in CSR as industry embraces sustainable practices. (2018). URL: <https://safety4sea.com/cm-shipping-survey-reveals-growth-in-csr-as-industry-embraces-sustainable-practices/> (date of access: 07.10.2023).
 8. What is social responsibility in shipping? (2022). URL: <https://splash247.com/what-is-social-responsibility-in-shipping/> (date of access: 07.10.2023).

access: 07.10.2023).

9. Fasoulis, I. (2023). Advancing aspects of social sustainability dimension in shipping: exploring the role of corporate social responsibility in supporting the Seafarer Human Sustainability Declaration framework. doi: <https://doi.org/10.1080/18366503.2022.2164411> (date of access: 07.10.2023).
10. Corporate & Social Responsibility. (2023). URL: <https://www.kykmar.gr/corporate-social-responsibility/> (date of access: 07.10.2023).